

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки промисловості

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання аналітичної частини
кваліфікаційної роботи для здобувачів
ступенів вищої освіти «Бакалавр» та «Магістр»
спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
денної та заочної форм навчання

ЗАТВЕРДЖЕНО

комісією з дипломного проектування
Протокол № 1 від 22.12.2022 р.

Одеса 2022

Методичні вказівки до виконання аналітичної частини кваліфікаційної роботи для здобувачів ступенів вищої освіти «Бакалавр» та «Магістр» спеціальності 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» денної та заочної форм навчання // Укладачі Т.А. Кулаковська, С.О. Магденко. Одеса: ОНТУ, 2022. 38 с.

Укладачі Т.А. Кулаковська, д-р екон. наук, проф.

С.О. Магденко, стар. викл.

Відповідальний за випуск завідувач кафедри економіки промисловості

О.І. Павлов, д.е.н., професор

Розглянуто та рекомендовано до видання на засіданні кафедри економіки промисловості

Протокол № 3 від 28.09.2022 р.

Розглянуто та рекомендовано до видання на засіданні ради зі спеціальності 051 «Економіка»

Протокол № 3 від 30.09.2022 р.

ВСТУП

Другим розділом кваліфікаційної роботи бакалаврів та *практично-орієнтованої* кваліфікаційної роботи магістрів та частиною третього розділу *науково-орієнтованої* кваліфікаційної роботи магістрів є аналітичний розділ. Він містить опис сучасного стану об'єкту дослідження, діагностику внутрішнього стану та зовнішнього середовища діяльності підприємства, визначення напрямів стратегічного розвитку підприємства.

Аналітичний розділ роботи повинен включати два напрями дослідження.

1. *Характеристика та діагностика стану зовнішнього середовища діяльності підприємства*: кон'юнктура ринку, на якому діє підприємство, розміри, темпи зростання чи зменшення ринку та його сегментів відповідно до інтересів підприємства; конкуренти, споживачі та постачальники; інвестиційні процеси; система ціноутворення; діяльність уряду з регулювання ринку; структурні тенденції; науково-технічні тенденції; природно-екологічна складова; тенденції ресурсного забезпечення; демографічні та інші тенденції, що можуть вчинити вплив на діяльність підприємства.

2. *Характеристика та діагностика внутрішнього середовища діяльності підприємства*: характеристика підприємства, на матеріалах якого виконується робота (місцезнаходження, історія створення та розвитку підприємства, виробнича, організаційна, економічна, фінансова, маркетингова та інші характеристики підприємства); діагностика внутрішнього середовища підприємства (техніко-економічний аналіз виробничо-господарської діяльності підприємства).

Структурні компоненти *першої частини* аналітичного розділу роботи наведені у **Додатку 8** методичних вказівках до виконання кваліфікаційних робіт магістрів.

Друга частина аналітичного розділу підрозділяється на загальний і тематичний аналіз внутрішнього стану підприємства. Загальний аналіз проводиться не менше, ніж за два попередні роки. Основні розділи загального аналізу виробничо-господарської діяльності *рекомендується* виконувати згідно з наданими методичними вказівками. Значну увагу в цьому розділі слід приділити тематичному аналізу, який повинен поглибити дослідження процесів, визначених темою кваліфікаційної роботи магістра.

Джерелом необхідної інформації для розробки розділу мають стати опубліковані матеріали підприємств галузі та конкретного підприємства, який є об'єктом дослідження (річні звіти, статистична та фінансова звітність, плани розвитку підприємства), а також інформація з мережі Інтернет, періодичних видань, галузевих та спеціалізованих журналів тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА СТРУКТУРА І ЗМІСТ АНАЛІТИЧНОЇ ЧАСТИНИ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

1. Аналіз обсягу виробництва і реалізації продукції

Джерела інформації для аналізу виробництва і реалізації продукції: форма №1П-НПП (річна) «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції», форма №1-П (місячна) «Терміновий звіт про виробництво промислової продукції (товарів, послуг) за видами», дані про виробничу потужність підприємства, форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №1-ціни (пром) (місячна) «Звіт про ціни виробників промислової продукції», форма №1-підприємство» (річна) «Структурне обстеження підприємства».

1.1 Аналіз обсягу випуску продукції

Для аналізу обсягу випуску продукції в натуральному й вартісному вираженні складають аналітичну таблицю 1.1.

Для заповнення таблиці використовують дані форми №1П-НПП (річна) – «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції». При складанні таблиці слід пам'ятати, що порівнянні ціни – це оптові ціни товаровиробника (без ПДВ й акцизного податку), які склалися за станом на перше січня звітного року. Оскільки інформація про ціни виробників продукції є конфіденційною, для цілей діагностики у дипломному проектуванні обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку) у порівняних цінах розраховуємо як відношення обсягу виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку) у діючих оптових цінах підприємства до індексу цін виробників промислової продукції. Спрощеним методом розрахунку обсягу виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку) у звітному році у порівняних цінах є коригування обсягу виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку) у діючих оптових цінах підприємства попереднього року на темп зростання цін на продукцію підприємств відповідної галузі (за даними статистичної звітності).

Таблиця 1.1

Виробництво продукції в натуральному й вартісному вираженні

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку): - у діючих оптових цінах підприємства (ПП), тис. грн - у порівняних цінах (ППп), тис. грн				
2. Фактично вироблено продукції (ВП), (натур. од.)				

Аналіз випуску продукції проводять методом порівняння обсягів виробництва продукції у вартісному й натуральному вираженні протягом двох років. Також порівнюють зміну обсягу виробництва продукції в натуральному вираженні з його зміною у вартісному вираженні, вказують можливі причини таких змін; порівнюють зміну обсягу виробництва продукції в натуральному вираженні з його зміною в порівняних цінах, роблять висновок про зміну структури продукції; порівнюють зміну обсягу виробництва продукції в порівняних і діючих цінах, роблять висновок про зміну цін на продукцію.

1.2 Аналіз використання виробничої потужності підприємства

Виробнича потужність підприємства характеризує максимально можливий рівень випуску продукції відповідно до певної номенклатури, асортименту, якості за умови найбільш повного використання устаткування й виробничих площ, застосування прогресивної технології й організації виробництва.

Коефіцієнт використання виробничої потужності (K_{Π}) розраховують як відношення випуску продукції до середньорічної виробничої потужності.

$$K_{\Pi} = \text{ВП} / \text{П}, \quad (1.1)$$

де ВП – обсяг фактично виробленої продукції, (натур. од.);

П – середньорічна виробнича потужність, (натур. од.).

Для аналізу використання виробничої потужності складають таблицю 1.2.

Таблиця 1.2

Використання виробничої потужності підприємства

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1. Середньорічна виробнича потужність (П), (натур. од.)			
2. Фактично вироблено продукції (ВП), (натур. од.)			
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності (K_{Π}), частки			

Після таблиці проводять оцінку величини й зміни коефіцієнта використання виробничої потужності й вказують можливі причини даної динаміки.

1.3 Аналіз факторів, які впливають на зміну обсягу виробництва продукції

Для визначення факторів, які впливають на зміну обсягу виробництва продукції, складають аналітичну таблицю 1.3.

Вплив зміни середньої оптової ціни й фактичного випуску продукції в натуральних одиницях на обсяг виробництва продукції в порівняних цінах

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			усього	у тому числі за рахунок	
				ВП	Ц
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ й акцизного податку) (ПП _п), тис. грн					
2. Фактично вироблено продукції (ВП), (натур. од.)					×
3. Середня оптова ціна 1 натур. од. (Ц), тис. грн				×	

Методом факторного аналізу розраховують вплив на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах зміни фактичного обсягу виробництва продукції в натуральному вираженні, середньої оптової ціни однієї натуральної одиниці продукції

$$ПП_{п} = ВП \cdot Ц. \quad (1.2)$$

Вплив зміни фактичного обсягу виробництва продукції в натуральному вираженні на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{п}(ВП)$) становить

$$\Delta ПП_{п}(ВП) = (ВП_3 - ВП_{п}) \cdot Ц_{п}, \quad (1.3)$$

де $ВП_3$, $ВП_{п}$ – обсяг фактично виробленої продукції в натуральному вираженні у звітному та попередньому роках відповідно;

$Ц_{п}$ – середня оптова ціна одиниці продукції у попередньому році.

Вплив зміни середньої оптової ціни однієї натуральної одиниці продукції на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{п}(Ц)$) становить

$$\Delta ПП_{п}(Ц) = ВП_3 \cdot (Ц_3 - Ц_{п}), \quad (1.4)$$

де $Ц_3$ – середня оптова ціна одиниці продукції у звітному році.

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{п}$) становить:

$$\Delta ПП_{п} = \Delta ПП(ВП) + \Delta ПП(Ц) \quad (1.5)$$

або

$$\Delta \text{ПП}_{\text{П}} = \text{ПП}_{\text{З}} - \text{ПП}_{\text{П}}, \quad (1.6)$$

де $\text{ПП}_{\text{З}}$, $\text{ПП}_{\text{П}}$ – обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах у звітному та попередньому роках відповідно.

Роблять висновок про вплив кожного фактору на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах.

1.4 Аналіз структури випуску продукції

Структура випуску продукції – це співвідношення окремих видів продукції в загальному обсязі випуску.

Для аналізу структури випуску продукції складають аналітичну таблицю 1.4.

Таблиця 1.4

Структура випуску продукції

Найменування продукції	Фактично вироблено продукції, (натур. од.)		Структура, %		Відхилення	
	Попередній рік	Звітний рік	Попередній рік	Звітний рік	(натур. од.)	%
1						
...						
n						
Усього			100	100		×

Оцінюють співвідношення між окремими видами продукції. Визначають, які види продукції займають найбільшу й найменшу питому вагу в структурі виробництва в попередньому й звітному роках.

Після цього визначають, як вплинула зміна структури на відхилення обсягу випуску продукції. Для цього складають аналітичну таблицю 1.5.

Для визначення оптової ціни натуральної одиниці продукції використовують дані форми № 1П-НПП. Оптова ціна натуральної одиниці продукції розраховується як відношення вартості фактично випущеної продукції даного виду за звітний рік у діючих оптових цінах підприємства до фактичного виробництва даного виду продукції в натуральному вираженні.

Вплив структурних змін на відхилення обсягу випуску продукції

Найменування продукції	Фактично вироблено продукції, (натур.од.)		Структура, %		Оптова ціна натур. од., тис. грн	Звітний рік за структурою попереднього року, натур. од.	Відхилення	
	Попередній рік	Звітний рік	Попередній рік	Звітний рік			натур. од.	тис. грн
1								
...								
n								
Усього								

Визначають збільшення (зменшення) обсягу виробництва продукції у вартісному вираженні, що відбулося внаслідок зміни структури виробництва.

1.5 Аналіз реалізації продукції

Реалізація продукції – важливий заключний етап кругообігу коштів підприємства. Для аналізу реалізації продукції використовують дані форм №1П-НПП (річна) «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції», №1-підприємство» (річна) «Структурне обстеження підприємства».

Для аналізу реалізації продукції складають аналітичну таблицю 1.6.

Таблиця 1.6

Співвідношення обсягу реалізованої й виробленої продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ й акцизного податку) (ПП), тис. грн				
2. Обсяг реалізованої продукції (без ПДВ й акцизного податку) (РП), тис. грн				
3. Відхилення обсягу реалізації від обсягу виробництва, тис. грн				

У ході аналізу порівнюють обсяги реалізації продукції в попередньому й звітному роках, величини залишків готової продукції на кінець попереднього й звітного років, роблять висновок про вплив зміни обсягу виробництва й інших факторів на зміну обсягу реалізації продукції, пропонують план заходів, спрямованих на пошук резервів збільшення обсягу реалізації.

2. Аналіз динаміки, структури й ефективності використання основних засобів

Джерела інформації для аналізу динаміки, структури й ефективності використання основних засобів: форма №11-ОЗ «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію», форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №1П-НПП (річна) – «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції».

2.1 Аналіз динаміки основних засобів

Для аналізу динаміки основних засобів за даними форми 11-ОЗ «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію» складають аналітичну таблицю 2.1.

Таблиця 2.1

Зміна наявності основних засобів та їхньої динаміки

Основні фонди	Наявність на початок року	Надійшло у звітному році		Вибуло у звітному році		Наявність на кінець року	відхилення	
		Усього	У т.ч. уведено в дію нових ОЗ	Усього	У т.ч. ліквідовано		абсолютне	відносне
Попередній рік								
Усього ОЗ у т.ч.								
ОЗ основного виду діяльності								
ОЗ інших видів діяльності								
Звітний рік								
Усього ОЗ у т.ч.								
ОЗ основного виду діяльності								
ОЗ інших видів діяльності								

Для узагальнюючої оцінки динаміки основних засобів і характеру їхньої зміни розраховують такі показники:

Коефіцієнт оновлення:

$$K_{\text{оновлення}} = \text{ОЗ}_{\text{над}} / \text{ОЗ}_{\text{кр}}, \quad (2.1)$$

де $\text{ОЗ}_{\text{над}}$ – вартість основних засобів, які надійшли протягом року;
 $\text{ОЗ}_{\text{кр}}$ – вартість основних засобів на кінець року.

Коефіцієнт введення:

$$K_{\text{введення}} = \text{ОЗ}_{\text{введ}} / \text{ОЗ}_{\text{кр}}, \quad (2.2)$$

де $OZ_{\text{ВВЕД}}$ – вартість основних засобів, які введені в дію.

Коефіцієнт вибуття:

$$K_{\text{ВИБУТТЯ}} = OZ_{\text{ВИБ}} / OZ_{\text{ПР}}, \quad (2.3)$$

де $OZ_{\text{ВИБ}}$ – вартість основних засобів, які вибули протягом року;

$OZ_{\text{ПР}}$ – вартість основних засобів на початок року.

Значення коефіцієнтів динаміки основних засобів можна навести у вигляді таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Показники оновлення, введення й вибуття основних засобів

Коефіцієнт	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
Оновлення ОЗ			
Оновлення ОЗ основного виду діяльності			
Введення ОЗ			
Введення ОЗ основного виду діяльності			
Вибуття ОЗ			
Вибуття ОЗ основного виду діяльності			

Роблять висновки про характер змін наявності основних засобів на підприємстві.

2.2 Аналіз структури основних засобів

Під структурою основних засобів розуміють співвідношення окремих груп основних засобів.

Використовуючи інформацію форми №11-ОЗ проводять аналіз зміни структури основних засобів за видами економічної діяльності. Для цього складають таблицю 2.3.

Таблиця 2.3

Зміна структури основних засобів

Основні засоби	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Попередній рік						
Усього ОЗ		100		100		×
ОЗ основного виду діяльності						
ОЗ інших видів діяльності						

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7
Звітний рік						
Усього ОЗ		100		100		×
ОЗ основного виду діяльності						
ОЗ інших видів діяльності						

Надають оцінку зміни структури основних засобів за видами економічної діяльності.

2.3 Аналіз технічного стану основних засобів

Для аналізу технічного стану основних засобів використовують дані форми №1 «Баланс». Розраховують такі показники:

Коефіцієнт зношення:

$$K_{\text{ЗНОСУ}} = Z_{\text{Н}} / OZ_{\text{ПЕРВ}}, \quad (2.4)$$

де $Z_{\text{Н}}$ – сума зношення основних засобів;

$OZ_{\text{ПЕРВ}}$ – первісна вартість основних засобів.

Коефіцієнт придатності:

$$K_{\text{ПРИДАТНОСТІ}} = OZ_{\text{ЗАЛ}} / OZ_{\text{ПЕРВ}}, \quad (2.5)$$

де $OZ_{\text{ЗАЛ}}$ – залишкова вартість основних засобів.

Чим менший коефіцієнт зношування й чим більший коефіцієнт придатності, тим кращий технічний стан основних засобів.

Значення показників технічного стану основних засобів наводять у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Зміна технічного стану основних засобів

Показники	На кінець попереднього року	На кінець звітнього року	Відхилення
1. Первісна вартість ОЗ, тис. грн			
2. Зношення, тис. грн			
3. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн			
4. Коефіцієнт придатності			
5. Коефіцієнт зношення			

Після таблиці надають оцінку стану ОЗ виходячи з абсолютних значень і динаміки коефіцієнтів придатності й зношування.

2.4 Аналіз ефективності використання основних засобів основного виду діяльності

Ефективність використання основних засобів характеризується такими показниками:

Фондовіддача (Φ_B):

$$\Phi_B = \text{ПП}_\Pi / \text{ОЗ}, \quad (2.6)$$

де ПП_Π – обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ й акцизного податку);

ОЗ – середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності за період.

Фондоємність (Φ_ϵ):

$$\Phi_\epsilon = \text{ОЗ} / \text{ПП}_\Pi. \quad (2.7)$$

Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності для цілей проєктування розраховується як середньоарифметична вартість:

$$\text{ОЗ} = (\text{ОЗ}_{\text{ПР}} + \text{ОЗ}_{\text{КР}}) / 2. \quad (2.8)$$

Джерелом інформації для розрахунку є дані форми №11-ОЗ.

Аналіз показників ефективності використання основних засобів основного виду діяльності проводиться методом порівняння фактичного їхнього рівня в звітному році з аналогічними показниками в попередньому році. Для аналізу складають аналітичну таблицю 2.5.

Таблиця 2.5

Показники ефективності використання основних засобів основного виду діяльності

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ й акцизного податку) (ПП_Π), тис. грн			
2. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (ОЗ), тис. грн			
3. Фондовіддача (Φ_B), грн/грн			
4. Фондоємність (Φ_ϵ), грн/грн			

Роблять висновок про тенденції зміни ефективності використання основних засобів основного виду діяльності.

2.5 Аналіз впливу фондівддачі й вартості основних засобів основного виду діяльності на обсяг виробництва продукції

Аналіз передбачає дослідження впливу зміни фондівддачі й вартості основних засобів основного виду діяльності на відхилення обсягу виробництва продукції.

Для аналізу складають аналітичну таблицю 2.6.

Таблиця 2.6

Вплив змін фондівддачі й вартості основних засобів основного виду діяльності на зміну обсягу виробництва продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			Усього	У т.ч. за рахунок	
				ОЗ	ФВ
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ й акцизного податку) (ППП), тис. грн					
2. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (ОЗ), тис. грн					×
3. Фондовіддача (ФВ), грн/грн				×	

Методом факторного аналізу розраховують вплив на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах зміни середньорічної вартості основних засобів основного виду діяльності та фондівддачі

$$ППП = ОЗ \cdot ФВ. \quad (2.9)$$

Вплив зміни середньорічної вартості основних засобів основного виду діяльності на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{П}(ОЗ)$) становить

$$\Delta ПП_{П}(ОЗ) = (ОЗ_3 - ОЗ_{П}) \cdot ФВ_{П}, \quad (2.10)$$

де $ОЗ_3, ОЗ_{П}$ – середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності у звітному та попередньому роках;

$ФВ_{П}$ – фондівддача у попередньому році.

Вплив зміни фондівддачі на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{П}(ФВ)$) становить:

$$\Delta ПП_{П}(ФВ) = ОЗ_3 \cdot (ФВ_3 - ФВ_{П}), \quad (2.11)$$

де $ФВ_3$ – фондівддача у звітному році.

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta\Pi\Pi_{\Pi}$) становить:

$$\Delta\Pi\Pi_{\Pi} = \Delta\Pi\Pi(З) + \Delta\Pi\Pi(\PhiВ) \quad (2.12)$$

або

$$\Delta\Pi\Pi_{\Pi} = \Pi\Pi_3 - \Pi\Pi_{\Pi}. \quad (2.13)$$

Роблять висновок про вплив кожного фактору на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах.

3. Аналіз динаміки, структури й ефективності використання оборотних коштів

Джерела інформації для аналізу динаміки, структури й ефективності використання оборотних коштів: форма №1 «Баланс», форма №2 «Звіт про фінансові результати», форма №1П-НПП (річна) «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції».

3.1 Аналіз складу, структури й динаміки оборотних коштів

Для аналізу складу, структури й динаміки оборотних коштів складають аналітичну таблицю 3.1.

Таблиця 3.1

Склад, структура й динаміка оборотних коштів

Показник	На початок року		На кінець року		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1	2	3	4	5	6	7
Попередній рік						
Оборотні кошти, всього (1195)		100		100		×
Запаси (1100)						
Поточні біологічні активи (1110)						
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (1125)						
Дебіторська заборгованість за розрахунками (1130+1135)						
Інша поточна дебіторська заборгованість (1155)						
Поточні фінансові інвестиції (1160)						
Гроші та їх еквіваленти (1165)						
Витрати майбутніх періодів (1170)						
Інші оборотні кошти (1190)						
Звітний рік						
Оборотні кошти, всього (1195)		100		100		×

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5	6	7
Запаси (1100)						
Поточні біологічні активи (1110)						
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги (1125)						
Дебіторська заборгованість за розрахунками (1130+1135)						
Інша поточна дебіторська заборгованість (1155)						
Поточні фінансові інвестиції (1160)						
Гроші та їх еквіваленти (1165)						
Витрати майбутніх періодів (1170)						
Інші оборотні кошти (1190)						

Роблять висновок про зміни в складі, структурі й динаміці оборотних коштів.

3.2 Аналіз ефективності використання оборотних коштів

Ефективність використання оборотних коштів характеризується показниками оборотності оборотних коштів.

Для вивчення оборотності оборотних коштів розраховують такі показники:

Коефіцієнт оборотності оборотних коштів:

$$K_o = \text{РП} / \text{ОК}, \quad (3.1)$$

де РП – обсяг реалізованої продукції (без ПДВ та акцизного податку), тис. грн;

ОК – середній залишок оборотних коштів, тис. грн.

Середній залишок оборотних коштів розраховується як середньоарифметична сума другого розділу активу балансу на початок і кінець року.

Тривалість одного обороту оборотних коштів:

$$T_{\text{об}} = \text{Д} / K_o, \quad (3.2)$$

де Д – кількість днів у періоді, за який розраховується оборотність оборотних коштів (Д за рік = 360 днів).

Коефіцієнт закріплення оборотних коштів:

$$K_3 = OK / PP. \quad (3.3)$$

Для аналізу зміни оборотності оборотних коштів складають таблицю 3.2.

Таблиця 3.2

Показники оборотності оборотних коштів

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
1. Обсяг реалізованої продукції (без ПДВ та акцизного податку) (РП), тис. грн			
2. Середній залишок оборотних коштів (ОК), тис. грн			
3. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів (К _о), обороти			
4. Тривалість одного обороту оборотних коштів (Т _{об}), днів			
5. Коефіцієнт закріплення оборотних коштів (К _з), грн/грн			

Роблять висновок про значення показників оборотності оборотних коштів і змінах значень показників.

3.3 Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів

Для оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів розраховують такі показники:

Матеріаловіддача – відношення обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (ПП) до суми матеріальних витрат (МВ).

$$M_B = PP / MB \quad (3.4)$$

Матеріалоємність – відношення суми матеріальних витрат до обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства.

$$M_E = MB / PP \quad (3.5)$$

Значення показників ефективності використання сировини й матеріалів наводять у таблиці 3.3.

Показники ефективності використання сировини й матеріалів

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			усього	у тому числі за рахунок	
				МВ	М _В
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ й акцизного податку) (ПП), тис. грн					
2. Матеріальні витрати (МВ), тис. грн					×
3. Матеріаловіддача (М _В), грн/грн				×	
4. Матеріалоємність (М _Є), грн/грн				×	×

Порівнюють рівень матеріальних витрат, матеріаловіддачі й матеріалоємності в попередньому й звітному роках.

Методом факторного аналізу розраховують вплив на зміну обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства зміни суми матеріальних витрат і матеріаловіддачі.

$$ПП = МВ \cdot М_{В} \quad (3.6)$$

Вплив зміни суми матеріальних витрат на зміну обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства ($\Delta ПП(МВ)$) становить:

$$\Delta ПП(МВ) = (МВ_{з} - МВ_{п}) \cdot М_{Вп}, \quad (3.7)$$

де $МВ_{з}$, $МВ_{п}$ – матеріальні витрати у звітному та попередньому роках;
 $М_{Вп}$ – матеріаловіддача у попередньому році.

Вплив зміни матеріаловіддачі на зміну обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства ($\Delta ПП(М_{В})$) становить:

$$\Delta ПП(М_{В}) = МВ_{з} \cdot (М_{Вз} - М_{Вп}), \quad (3.8)$$

де $М_{Вз}$ – матеріаловіддача у звітному році.

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства становить:

$$\Delta ПП = \Delta ПП(МВ) + \Delta ПП(М_{В}), \quad (3.9)$$

або

$$\Delta ПП = ПП_{з} - ПП_{п}. \quad (3.10)$$

Роблять висновок про вплив кожного фактору на зміну обсягу виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ й акцизного податку).

4. Аналіз забезпечення підприємства трудовими ресурсами й ефективності їхнього використання

Джерела інформації для аналізу забезпеченості підприємства трудовими ресурсами й ефективності їхнього використання: форма №1-ПВ «Звіт з праці», форма №1П-НПП (річна) «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції», дані обліку відділу кадрів підприємства по професіях і кваліфікації.

4.1 Аналіз руху робочої сили

Для характеристики руху робочої сили на підставі даних форми №1-ПВ «Звіт із праці» розраховують й аналізують динаміку таких показників:

Коефіцієнт обороту по прийому – відношення числа прийнятих працівників до середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу.

Коефіцієнт обороту по вибуттю – відношення числа вибулих працівників до середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу.

Коефіцієнт плинності робочої сили – відношення числа працівників, що вибули за власним бажанням, звільнених за угодою сторін, порушення трудової дисципліни та ін. до середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу.

Для аналізу руху робочої сили складають аналітичну таблицю 4.1.

Таблиця 4.1

Показники руху робочої сили

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення
1. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб			
2. Прийнято працівників, осіб			
3. Вибуло працівників, осіб			
3 них за власним бажанням, звільнено за угодою сторін, порушення трудової дисципліни та ін., осіб			
4. Коефіцієнт обороту по прийому			
5. Коефіцієнт обороту по вибуттю			
6. Коефіцієнт плинності робочої сили			

У ході аналізу руху робочої сили характеризують зміну чисельності персоналу, роблять висновок про умови праці на підприємстві, про причини плинності кадрів, про стан кадрової політики підприємства.

4.2 Аналіз впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Обсяг виробництва продукції залежить від забезпечення підприємства трудовими ресурсами й ефективності використання трудових ресурсів. Для аналізу впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції складають аналітичну таблицю 4.2.

Таблиця 4.2

Вплив трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			усього	у т.ч. за рахунок	
				Ч _{СО}	В _{РІР}
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ й акцизного податку) (ППП), тис. грн					
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу (Ч _{СО}), осіб					×
3. Продуктивність праці (В _{РІР}), тис. грн /особу				×	

Методом факторного аналізу розраховують вплив на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах зміни середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу, продуктивності праці.

$$ППП = Ч_{СО} \cdot В_{РІР} \quad (4.1)$$

Вплив зміни середньооблікової чисельності працівників на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta PPP_C(Ч_{СО})$) становить:

$$\Delta PPP_C(Ч_{СО}) = (Ч_{СОЗ} - Ч_{СОП}) \cdot В_{РІРП} \quad (4.2)$$

де $Ч_{СОЗ}$, $Ч_{СОП}$ – середньооблікова чисельність працівників у звітному та попередньому роках;

$В_{РІРП}$ – продуктивність праці у попередньому році.

Вплив зміни продуктивності праці на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta PPP_C(В_{РІР})$) становить:

$$\Delta PPP_C(В_{РІР}) = Ч_{СОЗ} \cdot (В_{РІРЗ} - В_{РІРП}), \quad (4.3)$$

де $В_{РІРЗ}$ – продуктивність праці у звітному році.

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах становить:

$$\Delta\Pi_{\Pi} = \Delta\Pi(\text{Ч}_{\text{CO}}) + \Delta\Pi(\text{В}_{\text{В1Р}}). \quad (4.4)$$

або

$$\Delta\Pi_{\Pi} = \Pi_{\text{З}} - \Pi_{\text{П}}. \quad (4.5)$$

Роблять висновок про вплив кожного фактора на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах.

4.3 Аналіз використання робочого часу

Для аналізу використання робочого часу складають аналітичну таблицю 4.3.

Таблиця 4.3

Використання робочого часу на підприємстві

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції в порівняних цінах (без ПДВ й акцизного податку) (П), тис. грн				
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу (Ч _{CO}), осіб				
3. Кількість людино-годин, відпрацьованих всіма працівниками, людино-годин				
4. Середня кількість людино-годин, відпрацьованих одним працівником (Ч _{1Р})				
5. Продуктивність праці (В _{Р1Р}), тис. грн /особу				
6. Середньогодинний виробіток одного працівника (В _{Г1Р}), тис. грн /особу				

Роблять висновок про використання робочого часу на підприємстві в попередньому й звітному роках.

Методом факторного аналізу розраховують вплив на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах зміни середньооблікової чисельності працівників, середнього числа людино-годин, відпрацьованих одним працівником, середньогодинного виробітку одного працівника.

$$\Pi_{\Pi} = \text{Ч}_{\text{CO}} \cdot \text{Ч}_{1\text{Р}} \cdot \text{В}_{\text{Г1Р}} \quad (4.6)$$

Вплив зміни середньооблікової чисельності працівників на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta\Pi_{\Pi}(\text{Ч}_{\text{CO}})$) становить:

$$\Delta\Pi_{\Pi}(\text{Ч}_{\text{CO}}) = (\text{Ч}_{\text{COЗ}} - \text{Ч}_{\text{COП}}) \cdot \text{Ч}_{1\text{РП}} \cdot \text{В}_{\text{Г1РП}}, \quad (4.7)$$

де $\text{Ч}_{\text{COЗ}}$, $\text{Ч}_{\text{COП}}$ – середньооблікова чисельність працівників у звітному та попередньому роках;

$\text{Ч}_{1\text{РП}}$ – середнє число людино-годин, відпрацьованих одним працівником, у попередньому році;

$V_{Г1P П}$ – середньогодинний виробіток одного працівника у попередньому році.

Вплив зміни середнього числа людино-годин, відпрацьованих одним працівником на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{П}(Ч_{1P})$) становить:

$$\Delta ПП_{П}(Ч_{1P}) = Ч_{COЗ} \cdot (Ч_{1PЗ} - Ч_{1PП}) \cdot V_{Г1P П}, \quad (4.8)$$

де $Ч_{1PЗ}$ – середнє число людино-годин, відпрацьованих одним працівником, у звітному році.

Вплив зміни середньогодинного виробітку одного працівника на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах ($\Delta ПП_{П}(V_{Г1P})$) становить:

$$\Delta ПП_{П}(V_{Г1P}) = Ч_{COЗ} \cdot Ч_{1PЗ} \cdot (V_{Г1PЗ} - V_{Г1PП}), \quad (4.9)$$

де $V_{Г1PЗ}$ – середньогодинний виробіток одного працівника у звітному році.

Загальний вплив факторів на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах становить:

$$\Delta ПП_{П} = \Delta ПП(Ч_{CO}) + \Delta ПП(Ч_{1P}) + \Delta ПП(V_{Г1P}) \quad (4.10)$$

або

$$\Delta ПП_{П} = ПП_{З} - ПП_{П} \quad (4.11)$$

Роблять висновок про вплив кожного фактору на зміну обсягу виробленої промислової продукції в порівняних цінах.

4.4 Аналіз зміни фонду оплати праці

Величина фонду оплати праці залежить від чисельності персоналу підприємства й середньої заробітної плати одного працівника.

Для аналізу зміни фонду оплати праці складають аналітичну таблицю 4.4.

Таблиця 4.4

Вплив зміни чисельності персоналу й середньої заробітної плати одного працівника на зміну фонду оплати праці

Показники	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення		
			усього	у тому числі за рахунок	
				Ч _{CO}	ЗП
1	2	3	4	5	6
1. Фонд оплати праці штатних працівників (ФОП), тис. грн					

Продовження табл. 4.4

1	2	3	4	5	6
2. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу ($Ч_{CO}$), осіб					×
3. Середньорічна заробітна плата одного працівника ($ЗП$), тис. грн				×	

Методом факторного аналізу розраховують вплив на зміну фонду оплати праці зміни середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу й середньорічної заробітної плати одного працівника.

$$\text{ФОП} = Ч_{CO} \cdot ЗП \quad (4.12)$$

Вплив зміни середньооблікової чисельності працівників на зміну фонду оплати праці ($\Delta\text{ФОП}(Ч_{CO})$) становить:

$$\Delta\text{ФОП}(Ч_{CO}) = (Ч_{CO3} - Ч_{COП}) \cdot ЗП_{П}, \quad (4.13)$$

де $Ч_{CO3}$, $Ч_{COП}$ – середньооблікова чисельність працівників у звітному та попередньому роках;

$ЗП_{П}$ – середньорічна заробітна плата одного працівника у попередньому році.

Вплив зміни середньорічної заробітної плати одного працівника на зміну фонду оплати праці ($\Delta\text{ФОП}(ЗП)$) становить:

$$\Delta\text{ФОП}(ЗП) = Ч_{CO3} \cdot (ЗП_3 - ЗП_{П}), \quad (4.14)$$

де $ЗП_3$ – середньорічна заробітна плата одного працівника у звітному році.

Загальний вплив факторів на зміну фонду оплати праці становить:

$$\Delta\text{ФОП} = \Delta\text{ФОП}(Ч_{CO}) + \Delta\text{ФОП}(ЗП) \quad (4.15)$$

або

$$\Delta\text{ФОП} = \text{ФОП}_3 - \text{ФОП}_{П} \quad (4.16)$$

Роблять висновок про вплив кожного фактору на зміну фонду оплати праці.

4.5 Аналіз співвідношення змін продуктивності праці й середньої заробітної плати

Заключним етапом аналізу ефективності використання трудових ресурсів є аналіз співвідношення продуктивності праці одного працівника й середньої заробітної плати, для цього складають аналітичну таблицю 4.5.

Співвідношення змін продуктивності праці й середньої заробітної плати

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			Абсолютне	Відносне
1. Продуктивність праці, тис. грн/особу				
2. Середньорічна заробітна плата одного працівника, тис. грн				

Співвідношення зміни середньорічної заробітної плати й продуктивності праці одного працівника визначається відношенням відносного відхилення середньорічної заробітної плати одного працівника до відносного відхилення продуктивності праці.

Роблять висновок про раціональність використання трудових ресурсів на підприємстві.

5. Аналіз собівартості продукції й витрат на виробництво

Для аналізу використовують: форму №2 «Звіт про фінансові результати», форму №1 Баланс, калькуляції собівартості окремих видів продукції.

5.1 Аналіз витрат на виробництво за елементами витрат

Аналіз проводять методом порівняння фактичної питомої ваги кожного елемента витрат на виробництво з питомою вагою в попередньому році. Для цього за даними форми №2 «Звіт про фінансові результати», складають аналітичну таблицю 5.1.

Таблиця 5.1

Структура витрат на виробництво

Елементи витрат	Абсолютне значення, тис. грн		Структура, %		Відхилення	
	Попередній рік	Звітний рік	Попередній рік	Звітний рік	абсолютного значення	структури
1. Матеріальні витрати						
2. Витрати на оплату праці						
3. Відрахування на соціальні заходи						
4. Амортизація						
5. Інші операційні витрати						
Усього						

Розглядаючи структуру витрат підприємства, оцінюють кожну статтю щодо її значущості. Роблять висновок про зміни, що відбулися в структурі продукції.

5.2 Аналіз витрат на одну гривню виробленої продукції

Показник витрат на 1 гривню продукції вказує на прямий зв'язок між собівартістю й прибутком. Витрати на одну гривню продукції розраховуються діленням загальної суми витрат на виробництво продукції, на обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства. Для аналізу зміни витрат на одну гривню продукції складають таблицю 5.2.

Таблиця 5.2

Оцінка витрат на одну гривню виробленої продукції

Показник	Попередній рік	Звітний рік	відхилення	
			абсолютне	відносне
1. Обсяг виробленої промислової продукції в діючих оптових цінах підприємства (без ПДВ й акцизного податку) (ПП), тис. грн				
2. Витрати на виробництво продукції (ВВ), тис. грн				
5. Витрати на 1 гривню виробленої продукції, грн				

Роблять висновок про величину й зміну показника витрат на одну гривню продукції.

6. Аналіз рівня й динаміки фінансових результатів

Джерелом інформації для аналізу фінансових результатів є форма №2 «Звіт про фінансові результати».

6.1 Аналіз прибутку підприємства

Для аналізу рівня й динаміки фінансових результатів доцільно представити дані форми № 2 «Звіт про фінансові результати» у вигляді таблиці 6.1.

Таблиця 6.1

Оцінка фінансових результатів підприємства

Найменування статей	Абсолютне значення, тис. грн		Відхилення	
	Попередній рік	Звітний рік	абсолютне	відносне
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (2000)				
Собівартість реалізованої продукції (2050)				

Продовження табл. 6.1

1	2	3	4	5
Валовий прибуток (2090) (збиток (2095))				
Інші операційні доходи (2120)				
Адміністративні витрати (2130)				
Витрати на збут (2150)				
Інші операційні витрати (2180)				
Фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток (2190) або збиток (2195))				
Інші доходи (2200+2220+2240)				
Інші витрати (2250+2255+2270)				
Фінансовий результат до оподаткування (прибуток (2290) або збиток (2295))				
Чистий фінансовий результат (прибуток (2350) або збиток (2355))				

Аналіз прибутку проводять методом порівняння фактичних даних за звітний період з фактичними даними за попередній період. У ході аналізу надають оцінку темпів зростання прибутку в цілому й окремо по кожній його частині, визначають фактори, що впливають на зміну прибутку.

6.2 Аналіз показників рентабельності

Рентабельність – це відносний показник економічної ефективності, що порівнює отриманий ефект із витратами або ресурсами, використаними для досягнення цього ефекту.

Залежно від того, із чим порівнюється показник прибутку, виділяють такі види рентабельності:

Рентабельність виробництва:

$$P_K = \text{Чистий прибуток} \cdot 100\% / (\text{Основні фонди} + \text{Оборотні кошти}) \quad (6.1)$$

Рентабельність продукції:

$$P_{\Pi} = \text{Фінансовий результат від операційної діяльності} \cdot 100\% / (\text{Собівартість реалізованої продукції} + \text{Адміністративні витрати} + \text{Витрати на збут} + \text{Інші операційні витрати}) \quad (6.2)$$

Рентабельність продажів:

$$P_{\text{ПРОДАЖІВ}} = \text{Чистий прибуток} \cdot 100\% / \text{Чистий дохід від реалізації} \quad (6.3)$$

У процесі аналізу оцінюють динаміку наведених вище показників рентабельності. Розраховані показники рентабельності зводять у таблицю 6.2.

Показники рентабельності

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Абсолютне відхилення
Рентабельність виробництва, %			
Рентабельність продукції, %			
Рентабельність продажів, %			

Роблять висновок про рівень показників рентабельності в кожному періоді, характеризують динаміку зміни коефіцієнтів рентабельності.

7. Аналіз фінансового стану підприємства

Джерело інформації для аналізу фінансового стану підприємства – форма №1 «Баланс».

7.1 Аналіз структури й динаміки балансу

Аналіз структури статей балансу й динаміки змін проводять за допомогою складання ущільненого порівняльного аналітичного балансу. Такий баланс можна одержати з вихідного шляхом ущільнення окремих статей і доповнення його показниками структури. Спосіб групування статей у порівняльному аналітичному балансі обирається індивідуально, залежно від значущості тієї або іншої статті для конкретного підприємства.

Для аналізу структури капіталу підприємства статті балансу групують за розділами.

Для цього складають аналітичну таблицю 7.1.

Таблиця 7.1

Структура балансу підприємства

Стаття балансу	Абсолютні величини		Структура		Відхилення		У структурі
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	Абсолютної величини		
					абсолютне	відносне	
1	2	3	4	5	6	7	8
Попередній рік							
Актив							
1. Необоротні активи							
2. Оборотні активи							
3. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття							
Баланс							

Продовження табл. 7.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Пасив							
1. Власний капітал							
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
3. Поточні зобов'язання і забезпечення							
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утриманими для продажу, та групами вибуття							
Баланс							
Звітний рік							
Актив							
1. Необоротні активи							
2. Оборотні активи							
3. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття							
Баланс							
Пасив							
1. Власний капітал							
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення							
3. Поточні зобов'язання і забезпечення							
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утриманими для продажу, та групами вибуття							
Баланс							

У процесі аналізу визначають абсолютні відхилення розміру валюти балансу і його статей, а також темпи росту. Після цього порівнюють динаміку зміни валюти балансу з динамікою зміни обсягів виробництва й реалізації продукції, прибутку. Більш швидкі темпи росту обсягів виробництва, реалізації продукції й прибутку в порівнянні з темпами росту

валюти балансу свідчать про поліпшення використання коштів на даному підприємстві.

Роблять висновок про зміни, що відбулися в структурі балансу. Зіставляючи структурні зміни в активі й пасиві, роблять висновки про те, з яких джерел найчастіше здійснювалося залучення нових коштів, і в які активи ці кошти найчастіше вкладалися.

7.2 Аналіз складу й структури майна підприємства

Відомості про вкладення капіталу підприємства в конкретне майно, матеріальні цінності й т. ін. містяться в активі балансу. Для аналізу складу й структури майна підприємства складають таблицю 7.2.

Таблиця 7.2

Склад і структура майна підприємства

Стаття активу	Абсолютна величина		Структура		Відхилення		
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	Абсолютної величини		у структурі
					абсолютне	відносне	
1	2	3	4	5	6	7	8
Попередній рік							
1. Необоротні активи (1095)							
1.1. Нематеріальні активи (1000)							
1.2. Незавершені капітальні інвестиції (1005)							
1.3. Основні засоби (1010)							
1.4. Інвестиційна нерухомість (1015)							
1.5. Довгострокові фінансові інвестиції (1030)							
1.6. Інші фінансові інвестиції (1035)							
1.7. Довгострокова дебіторська заборгованість (1040)							
1.8. Відстрочені податкові активи (1045)							
1.9. Інші необоротні активи (1090)							
2. Оборотні активи (1195)							
2.1. Запаси (1101+...+1104)							
2.2. Поточні біологічні активи (1110)							
2.3. Векселі одержані (1120)							

Продовження табл. 7.2

1	2	3	4	5	6	7	8
2.4. Дебіторська заборгованість (1125+1130+1155)							
2.5. Поточні фінансові інвестиції (1160)							
2.6. Гроші та їх еквіваленти (1165)							
2.7. Витрати майбутніх періодів (1170)							
2.8. Інші оборотні активи (1190)							
3. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття (1200)							
Баланс (1300)							
Звітний рік							
1. Необоротні активи (1095)							
1.1. Нематеріальні активи (1000)							
1.2. Незавершені капітальні інвестиції (1005)							
1.3. Основні засоби (1010)							
1.4. Інвестиційна нерухомість (1015)							
1.5. Довгострокові фінансові інвестиції (1030)							
1.6. Інші фінансові інвестиції (1035)							
1.7. Довгострокова дебіторська заборгованість (1040)							
1.8. Відстрочені податкові активи (1045)							
1.9. Інші необоротні активи (1090)							
2. Оборотні активи (1195)							
2.1. Запаси (1101+...+1104)							
2.2. Поточні біологічні активи (1110)							
2.3. Векселі одержані (1120)							
2.4. Дебіторська заборгованість (1125+1130+1155)							
2.5. Поточні фінансові інвестиції (1160)							
2.6. Гроші та їх еквіваленти (1165)							
2.7. Витрати майбутніх періодів (1170)							

Закінчення табл. 7.2

1	2	3	4	5	6	7	8
2.8. Інші оборотні активи (1190)							
3. Необоротні активи, утримані для продажу, та групи вибуття (1200)							
Баланс (1300)							

Роблять висновок про зміну загальної величини майна підприємства (підсумок активу балансу). Аналізують структуру майна й зміни, що відбулися в структурі.

7.3 Аналіз складу й структури джерел фінансових ресурсів

Відомості про джерела походження коштів, спрямованих на формування майна підприємства, наведені в пасиві балансу. Для аналізу джерел фінансових ресурсів складають таблицю 7.3.

Таблиця 7.3

Склад і структура джерел фінансових ресурсів

Стаття пасиву	Абсолютна величина		Структура		Відхилення		
	На початок року	На кінець року	На початок року	На кінець року	Абсолютної величини		у структурі
					абсолютне	відносне	
1	2	3	4	5	6	7	8
Попередній рік							
1. Власний капітал (1495)							
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал (1400)							
1.2. Внески до незареєстрованого статутного капіталу (1401)							
1.3. Капітал в дооцінках (1405)							
1.4. Додатковий капітал (1410)							
1.5. Резервний капітал (1415)							
1.6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) (1420)							
1.7. Неоплачений капітал, вилучений капітал (1425+1430)							

Продовження табл. 7.3

1	2	3	4	5	6	7	8
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)							
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)							
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)							
3.2. Поточна кредиторська заборгованість (1610+1615+1620+1625+1630+1635+...+1650)							
3.3. Поточні забезпечення (1660)							
3.4. Доходи майбутніх періодів (1665)							
3.5. Інші поточні зобов'язання (1690)							
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утриманими для продажу, та групами вибуття (1700)							
Баланс (1900)							
Звітний рік							
1. Власний капітал (1495)							
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал (1400)							
1.2. Внески до незареєстрованого статутного капіталу (1401)							
1.3. Капітал в дооцінках (1405)							
1.4. Додатковий капітал (1410)							
1.5. Резервний капітал (1415)							
1.6. Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) (1420)							
1.7. Неоплачений капітал, вилучений капітал (1425+1430)							
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)							
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)							

Закінчення табл. 7.3

1	2	3	4	5	6	7	8
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)							
3.2. Поточна кредиторська заборгованість (1610+1615+1620+1625+1630+1635+...+1650)							
3.3. Поточні забезпечення (1660)							
3.4. Доходи майбутніх періодів (1665)							
3.6. Інші поточні зобов'язання (1690)							
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утриманими для продажу, та групами вибуття (1700)							
Баланс (1900)							

Роблять висновки про те, які кошти (власні або позикові) є основним джерелом формування активів підприємства. Аналізують зміни, які відбулися в структурі пасиву.

7.4 Аналіз показників, що характеризують фінансову стабільність підприємства

Фінансова стабільність – це такий стан фінансових ресурсів, їхнього розподілу й використання, що забезпечує діяльність підприємства на основі збільшення прибутку, платоспроможність і кредитоспроможність підприємства в умовах припустимого рівня ризику.

Оцінка фінансової стабільності проводиться за допомогою таких показників:

Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) – характеризує частку власних коштів у загальній сумі коштів.

$$K_{\text{АВТ}} = \text{стр. 1495} / \text{стр. 1900} \quad (7.1)$$

Чим вище значення коефіцієнта, тим фінансово стійкіше, стабільніше й більш незалежне від зовнішніх кредиторів підприємство. Критичне значення коефіцієнта автономії – 0,5.

Коефіцієнт фінансового ризику – показує співвідношення залучених коштів і власного капіталу.

$$K_{\text{Ф.Р.}} = (\text{стр. 1595} + \text{стр. 1695} + \text{стр. 1700}) / \text{стр. 1495} \quad (7.2)$$

Зростання показника в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про зниження фінансової стабільності. Оптимальне значення даного коефіцієнта $K_{ф.р.} \leq 0,5$. Критичне значення – 1.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу – показує, яка частина власного капіталу перебуває в обороті, а яка капіталізована. Коефіцієнт розраховується як відношення власного оборотного капіталу до власних джерел фінансування. Власні оборотні кошти це та частина власного капіталу підприємства, що є джерелом покриття поточних активів.

$$K_M = (\text{стр. 1495} - \text{стр. 1095}) / \text{стр. 1495} \quad (7.3)$$

Нормальною вважається ситуація, при якій коефіцієнт маневреності в динаміці незначно збільшується.

Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень. Логіка розрахунку показника заснована на припущенні, що довгострокові позики використовуються для фінансування й придбання основних фондів й інших капітальних вкладень.

$$K_{п.д.в.} = \text{стр. 1595} / \text{стр. 1095} \quad (7.4)$$

Збільшення коефіцієнта в динаміці свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів.

Для аналізованого підприємства дані коефіцієнти наводять в таблиці 7.4.

Таблиця 7.4

Значення коефіцієнтів фінансової стабільності підприємства

Показник	На початок року	На кінець року	Абсолютне відхилення
Попередній рік			
Коефіцієнт фінансової автономії			
Коефіцієнт фінансового ризику			
Коефіцієнт маневреності власного капіталу			
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень			
Звітний рік			
Коефіцієнт фінансової автономії			
Коефіцієнт фінансового ризику			
Коефіцієнт маневреності власного капіталу			
Коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень			

На підставі показників, наведених у таблиці, зробити висновки про динаміку зміни показників фінансової стабільності підприємства й зіставити їх з нормативними показниками.

7.5 Аналіз фінансових коефіцієнтів ліквідності

Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань організації її активами, строк перетворення яких у гроші відповідає строку погашення зобов'язань. Аналіз ліквідності балансу полягає в порівнянні коштів активу, згрупованих за ступенем їхньої ліквідності й розташованих у порядку убування ліквідності, із зобов'язаннями пасиву, згрупованими по строках їхнього погашення й розташованими в порядку зростання таких строків.

Залежно від ступеня ліквідності активи підприємства розділяють на такі групи:

A1. Найбільш ліквідні активи

$$A1 = \text{стр.1160} + \text{стр.1165} \quad (7.5)$$

A2. Швидко реалізовані активи

$$A2 = \text{стр.1103} + \text{стр.1104} + \text{стр.1120} + \text{стр.1125} + \text{стр.1130} + \text{стр.1135} + \text{стр.1140} + \text{стр.1145} + \text{стр.1155} + \text{стр.1200} \quad (7.6)$$

A3. Повільно реалізовані активи

$$A3 = \text{стр.1101} + \text{стр.1102} + \text{стр.1110} + \text{стр.1170} + \text{стр.1190} \quad (7.7)$$

A4. Важко реалізовані активи

$$A4 = \text{стр.1095} \quad (7.8)$$

Пасиви балансу групуються відповідно до передбачуваних строків їхньої оплати:

П1. Найбільш термінові зобов'язання

$$П1 = \text{стр.1615} \quad (7.9)$$

П2. Короткострокові пасиви

$$П2 = \text{стр.1695} - \text{стр.1615} + \text{стр.1700} \quad (7.10)$$

П3. Довгострокові пасиви

$$П3 = \text{стр.1595} \quad (7.11)$$

П4. Постійні (стійкі) пасиви

$$П4 = \text{стр.1495} \quad (7.12)$$

Для визначення ліквідності балансу необхідно зіставити підсумки наведених груп активу й пасиву.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо дотримуються такі нерівності:

$$A1 \geq P1$$

$$A2 \geq P2$$

$$A3 \geq P3$$

$$A4 \leq P4$$

Якщо одна або кілька нерівностей мають протилежний знак від зафіксованого в оптимальному варіанті, це означає, що ліквідність балансу в більшому або меншому ступені відрізняється від абсолютної ліквідності.

Для зіставлення підсумків груп активу та пасиву складають аналітичну таблицю 7.5.

Таблиця 7.5

Аналіз ліквідності балансу

Актив	На початок року	На кінець року	Пасив	На початок року	На кінець року	Платіжний результат	
						На початок року	На кінець року
1	2	3	4	5	6	7=2-5	8=3-6
Попередній рік							
A1. Найбільш ліквідні активи			П1. Найбільш термінові зобов'язання				
A2. Швидко реалізовані активи			П2. Короткострокові пасиви				
A3. Повільно реалізовані активи			П3. Довгострокові пасиви				
A4. Важко реалізовані активи			П4. Постійні пасиви				
Баланс			Баланс				
Звітний рік							
A1. Найбільш ліквідні активи			П1. Найбільш термінові зобов'язання				
A2. Швидко реалізовані активи			П2. Короткострокові пасиви				
A3. Повільно реалізовані активи			П3. Довгострокові пасиви				
A4. Важко реалізовані активи			П4. Постійні пасиви				
Баланс			Баланс				

Більш детальний аналіз проводять за допомогою фінансових коефіцієнтів:
Коефіцієнт загальної (поточної) ліквідності – показує, в якому ступені наявні оборотні активи достатні для задоволення поточних зобов'язань.

$$K_{ЗАГ} = (A1 + A2 + A3) / (П1 + П2) \quad (7.13)$$

Значення коефіцієнта повинно перебувати в межах від 1 до 2.

Коефіцієнт проміжної (термінової) ліквідності – при його розрахунку не враховуються повільно реалізовані активи.

$$K_{ПРОМ} = (A1 + A2) / (П1 + П2) \quad (7.14)$$

Значення коефіцієнта повинно перебувати в межах від 0,7 до 0,8.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності – при його розрахунку враховується тільки перша група активів.

$$K_{АБС} = A1 / (П1 + П2) \quad (7.15)$$

Значення коефіцієнта повинно перебувати в межах від 0,2 до 0,35.

Для аналізованого підприємства дані коефіцієнти наводять в таблиці 7.6.

Таблиця 7.6

Значення коефіцієнтів ліквідності

Показник	На початок року	На кінець року	Абсолютне відхилення
Попередній рік			
Коефіцієнт загальної ліквідності			
Коефіцієнт проміжної ліквідності			
Коефіцієнт абсолютної ліквідності			
Звітний рік			
Коефіцієнт загальної ліквідності			
Коефіцієнт проміжної ліквідності			
Коефіцієнт абсолютної ліквідності			

На підставі показників, наведених у таблиці, роблять висновки про динаміку зміни показників ліквідності й зіставляють їх з нормативними показниками.

У висновку наводять узагальнюючу таблицю основних техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності підприємства.

Таблиця 8

Основні техніко-економічні показники виробничо-господарської діяльності підприємства

Показник	Попередній рік	Звітний рік	Відхилення	
			абсолютне	відносне
1	2	3	4	5
1. Середньорічна виробнича потужність, (натур. од.)				
2. Фактично вироблено продукції, (натур. од.)				
3. Коефіцієнт використання виробничої потужності, частка				
4. Обсяг виробленої промислової продукції (без ПДВ й акцизного податку): - у діючих оптових цінах підприємства, тис. грн - у порівняних цінах, тис. грн				
5. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн				
6. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності, тис. грн				
7. Фондовіддача, грн/грн				
8. Середній залишок оборотних коштів, тис. грн				
9. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, оборотів				
10. Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу, осіб				
11. Продуктивність праці, тис. грн /особу				
12. Операційні витрати на виробництво продукції, тис. грн, у тому числі - матеріальні витрати - витрати на оплату праці - відрахування на соціальні заходи - амортизація - інші операційні витрати				
13. Витрати на 1 гривню виробленої / реалізованої продукції, грн				
14. Матеріалоемність, грн				
15. Повна собівартість реалізованої продукції (собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати), тис. грн				

Продовження табл. 8

1	2	3	4	5
16. Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн				
17. Чистий прибуток, тис. грн				
18. Рентабельність продажів, %				x
19. Рентабельність продукції, %				x

Роблять висновки про динаміку зміни основних техніко-економічних показників виробничо-господарської діяльності підприємства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Євдокимова Н.М., Кірієнко А.В. Економічна діагностика: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2006. 110 с.
2. Економічний аналіз: навч. посіб. за ред. акад. НАНУ проф. Н.Г. Чумаченка. К.: КНЕУ, 2001.
3. Загорна Т.О. Економічна діагностика: навч. посіб. / Макіїв. екон.-гуманіт. ін-т. Київ : ЦУЛ, 2007. 400 с.
4. Залуцький І.Р., Цимбалюк В.М., Шевченко С.Г. Планування і діагностика діяльності підприємств: навч. посіб. / Львів. регіон. ін-т держ. управл., Нац. акад. держ. управл. при президентові України. Львів: Новий Світ-2000, 2011. 320 с.
5. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу. К.: КНЕУ, 2000
6. Кащена Н.Б., Гаркуша Н.М., Сідорова Т.О., Лисак Г.Г. Аналіз господарської діяльності підприємства: навч. посіб. / Харків. держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків: ХДУХТ, 2014. 537 с.
7. Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С., Панков В.А. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посіб. Київ: ЦУЛ, 2007. 400 с.
8. Косянчук Т.Ф., Лук`янова В.В., Майорова Н.І., Швид В.В. Економічна діагностика: навч. посіб. / за заг. ред. Т.Ф. Косянчук. Л.: Новий Світ-2000, 2007. 452 с.
9. Мних Є.В. Економічний аналіз. К.: Центр навчальної літератури, 2005.
10. Нестеренко Ж.К., Череп А.В. Економічний аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства: навч. посіб. / Запоріж. нац. техн. ун-т. Київ : Центр навч. літ., 2005. 122 с.
11. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства : навч. посіб. К-Львів : ЛБІ НБУ, 2000. 485 с.
12. Яцків М.І. Теорія економічного аналізу. Львів: Світ, 1993.